JULKISASIAMIEHEN RATKAISUEHDOTUS

ELEANOR SHARPSTON

3 päivänä heinäkuuta 2008 [1]

1. Nyt esillä olevassa asiassa Cour d'appel de Liège (Belgia) tiedustelee Euroopan yhteisöjen tuomioistuimelta lähinnä, onko yhtiötä, jolla on käyttö- ja tuotto-oikeus (usus fructus) toisen yhtiön osakkeisiin, mahdollista pitää tai pidettävä eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä 23.7.1990 annetussa neuvoston direktiivissä 90/435/ETY [2] tarkoitettuna emoyhtiönä.

Direktiivi 90/435

2. Direktiivin 90/435 tarkoituksena on poistaa se verotuksellinen haitta, joka eri jäsenvaltioihin sijoittautuneille yhtiöille aiheutuu verrattuna samaan jäsenvaltioon sijoittautuneisiin yhtiöihin, kun yhtiöt tekevät yhteistyötä muodostamalla emo- ja tytäryhtiöistä koostuvia konserneja. [3] Tämän verohaitan poistaminen tapahtuu kahdella tavalla.

3. Ensiksi 4 artiklan 1 kohdassa säädetään tämän asian kannalta merkityksellisin osin seuraavaa:

”Jos emoyhtiölle tytäryhtiönsä osakkaana jaetaan voittoa – –, emoyhtiön sijaintivaltion on:

– joko oltava verottamatta tätä voittoa,

– tai verotettava voittoa mutta samalla valtuutettava tämä yhtiö vähentämään veronsa määrästä tytäryhtiön tästä voitosta maksamaa veroa vastaava osuus – –.”

4. Toiseksi 5 artiklassa edellytetään, että jäsenvaltiot vapauttavat tytäryhtiön emoyhtiölleen jakaman voiton lähdeverosta.

1 – Alkuperäinen kieli: englanti.

2 – EYVL L 225, s. 6. Direktiiviä on myöhemmin muutettu, mutta pääasia koskee ainoastaan direktiivin alkuperäistä versiota.

3 – Ks. johdanto-osan kolmas perustelukappale. Johdanto-osaa tarkastellaan yksityiskohtaisemmin tämän ratkaisuehdotuksen 44 ja 45 kohdassa.

5. Direktiivin 3 artiklassa määritellään ”emoyhtiö” seuraavasti:

”1. Tätä direktiiviä sovellettaessa:

a) emoyhtiön asema on tunnustettava ainakin niille jäsenvaltiossa sijaitseville yhtiöille, jotka täyttävät 2 artiklassa säädetyt edellytykset[4] ja joilla on vähintään 25 prosentin osuus samat edellytykset täyttävän toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevan yhtiön pääomasta;

b) ’tytäryhtiöllä’ tarkoitetaan yhtiötä, jonka pääomasta toinen yhtiö omistaa a kohdan mukaisen osuuden.

2. Poiketen siitä, mitä 1 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat:

– kahdenvälisin sopimuksin korvata pääomaosuutta koskevan edellytyksen äänioikeuksien hallintaa koskevalla edellytyksellä,

– olla soveltamatta tätä direktiiviä kyseisessä jäsenvaltiossa sijaitseviin yhtiöihin, joilla ei keskeytyksettä vähintään kahden vuoden ajan ole hallussaan emoyhtiön asemaan oikeuttavaa osuutta, sekä sellaisiin yhtiöihin, joista toisessa jäsenvaltiossa sijaitsevalla yhtiöllä ei keskeytyksettä vähintään kahden vuoden ajan ole tällaista osuutta.”

6. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa määritellään emoyhtiö viittaamalla *ainakin* yhtiöihin, jotka täyttävät 2 artiklassa säädetyt edellytykset ja joilla on vähintään 25 prosentin osuus, joten on selvää, että jäsenvaltioilla on mahdollisuus laajentaa määritelmää, jotta se käsittää esimerkiksi yhtiöt, joiden vähimmäisprosenttiosuus on pienempi. Vähimmäisosuutta, johon 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa viitataan, on lisäksi alennettu 20 prosenttiin 2.2.2004 lähtien ja 15 prosenttiin 1.1.2007 lähtien, ja sitä on tarkoitus alentaa edelleen 10 prosenttiin 1.1.2009 alkaen.[5]

4 – Direktiivin 2 artiklassa ”jäsenvaltiossa sijaitseva yhtiö” määritellään yhtiöksi, a) jolla on jokin luetelluista yhtiömuodoista, b) jolla on verotuksellinen kotipaikka jäsenvaltiossa ja c) joka on velvollinen maksamaan jotakin luetelluista veroista.

5 – Direktiivin 90/435/ETY muuttamisesta 22.12.2003 annettu neuvoston direktiivi 2003/123/EY (EUVL 2004, L 7, s. 41).

7. Direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa säädetään, että direktiivi ei estä sellaisten kansallisten säännösten tai sopimusmääräysten soveltamista, jotka ovat välttämättömiä veropetosten ja väärinkäytösten estämiseksi.

Asian kannalta merkityksellinen Belgian lainsäädäntö

Direktiivin 90/435 täytäntöönpano

8. Nyt esillä olevassa asiassa esitetyssä ennakkoratkaisupyynnössä annetaan hyvin niukasti tietoa kyseisestä kansallisesta lainsäädännöstä. Näiden vähäisten tietojen, joita täydentävät Les Vergers du Vieux Tauves SA:n (jäljempänä kantaja) ja Belgian hallituksen kirjallisissa huomautuksissaan esittämät hyödyllisemmät selitykset, perusteella tilanne näyttäisi olevan seuraavanlainen.

9. Belgia on valinnut direktiivin 4 artiklan 1 kohdan ensimmäisessä luetelmakohdassa säädetyn vapautusmenetelmän. Tiivistetysti asian kannalta merkityksellisen lainsäädännön [6] nojalla direktiivissä tarkoitetuilta tytäryhtiöiltä saadut osingot sisällytetään ensiksi emoyhtiön veron määräytymisperusteeseen ja toiseksi 95 prosenttia [7] niiden määrästä vähennetään tuosta veron määräytymisperusteesta, siltä osin kuin emoyhtiö on tuottanut verotettavissa olevan voiton. [8]

10. Vuoden 1992 tuloverolain 202 §:ssä (jäljempänä 202 §) [9] säädettiin asian kannalta merkityksellisenä ajankohtana ja merkityksellisin osin seuraavaa:

”1. Verokauden voitoista on myös vähennettävä, siltä osin kuin ne on sisällytetty veron määräytymisperusteeseen:

1) osingot – –

6 – Belgian vuoden 1992 tuloverolain (code des impôts sur les revenus 1992) 202, 204 ja 205 §.

7 – Direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa itse asiassa annetaan jäsenvaltioille, jotka ovat valinneet vapautusmenetelmän, valtuudet rajoittaa vapautus koskemaan 95:tä prosenttia saaduista osingoista.

8 – Sitä, pannaanko direktiivi asianmukaisesti täytäntöön tällaisella järjestelmällä, arvioidaan yhteisöjen tuomioistuimessa parhaillaan vireillä olevassa asiassa C-138/07, Cobelfret, jossa esitin ratkaisuehdotukseni 8.5.2008.

9 – Moniteur belge 30.7.1992, sellaisena kuin sitä sovellettiin pääasian tosiseikkojen tapahtuma-aikaan. 202 §:ään lisättiin 2 momentti (203 §:n 2 momenttina, josta tuli myöhemmin 202 §:n 2 momentti) 28.12.1992 annetulla verotusta ja rahoitusta koskevia sekä muita säännöksiä sisältävällä lailla (Loi portant dispositions fiscales, financières et diverses, Moniteur belge 31.12.1992), jonka kansallinen tuomioistuin mainitsi ennakkoratkaisupyynnössään (ks. tämän ratkaisuehdotuksen 18 kohta).

– –

2. Yhtiöllä on oikeus vähentää 1 momentin 1 kohdassa – – tarkoitetut tulot vain, jos sillä on kyseisten tulojen ilmoittamis- tai maksuhetkellä vähintään 5 prosentin osuus tuloja jakavan yhtiön yhtiöpääomasta – –.”

11. Vuoden 1992 tuloverolaki korvasi vuoden 1964 tuloverolain. [10] Sen 202 §:ssä toistetaan osittain vuoden 1964 tuloverolain 111 §, sellaisena kuin sitä on muutettu direktiivin täytäntöönpanemiseksi 23.10.1991 annetulla lailla (jäljempänä täytäntöönpanolaki). [11] Vuoden 1964 tuloverolakiin täytäntöönpanolaissa tehdyissä muutoksissa muun muassa poistettiin siihen sisältynyt nimenomainen edellytys, jonka mukaan osinkoa saavalla yhtiöllä on oltava osinkoa tuottavien osakkeiden täysi omistusoikeus voidakseen hyötyä 111 §:n edullisesta verosääntelystä. Kyseistä 202 §:ää on sittemmin muutettu sisällyttämällä siihen tällainen nimenomainen edellytys, [12] mutta tämä muutos on tullut voimaan vasta nyt esillä olevan asian kohteena olevien verovuosien jälkeen.

12. Belgian hallitus on selittänyt, että täytäntöönpanolain tarkoituksena oli ulottaa säännetely koskemaan direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle jääneitä kotimaisten yhtiöiden välisiä suhteita, jotta vältetään belgialaisiin yhtiöihin, joilla on tytäryhtiöitä Belgiassa, kohdistuva käänteinen syrjintä osinkojen kohtelussa sellaisiin belgialaisiin yhtiöihin verrattuna, joilla on tytäryhtiöitä muissa jäsenvaltioissa.

Käyttö- ja tuotto-oikeus Belgian lainsäädännössä

13. Belgian hallitus selittää, että Belgian lainsäädännössä käyttö- ja tuotto-oikeus (usufruit) tarkoittaa ”le droit de jouir des choses dont un autre a la propriété, comme le propriétaire lui-même, mais à la charge d’en conserver la substance” (oikeutta nauttia toisen omistuksessa olevista asioista, kuten omistaja itse, kuitenkin sillä edellytyksellä, että omaisuuden arvo säilyy). Käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijalla on siten ainoastaan oikeus käyttää omaisuutta (usus) ja nauttia sen tuotto (fructus) mutta ei disponointivaltaa (abusus), joka on edelleen omistusoikeuden haltijalla. [13]

14. Tarkemmin sanottuna osakkeeseen kohdistuva käyttö- ja tuotto-oikeus antaa yksinomaan nautintaoikeuden, eli oikeuden

10 – Moniteur belge 10.4.1964.

11 – Loi du 23 octobre 1991 transposant en droit belge la Directive du Conseil des Communautés européennes du 23/07/1990 concernant le régime fiscal commun applicable aux sociétes mères et filiales, Moniteur belge 15.11.1991.

12 – 24.12.2002 annettu laki, Moniteur belge 31.12.2002.

13 – Tiivistääkseni viittaan jäljempänä osakkeisiin kohdistuvan käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijaan ”käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijana” tai ”osakkaana, jolla on käyttö- ja tuotto-oikeus,” ja näiden osakkeiden omistusoikeuden haltijaan ”omistusoikeuden haltijana” tai ”osakkaana, jolla on omistusoikeus”.

osakkeen tuottoon eikä pääomaan, jota osake edustaa. Siten osakkaalla, jolla on tällainen käyttö- ja tuotto-oikeus, ei ole muuta oikeutta yhtiön voittoihin kuin oikeus saada osinkoa. Tällaisen oikeuden haltijalla ei myöskään ole oikeutta rahastoituihin varoihin. Vaikka osakas, jolla on omistusoikeus, ei saa tällaisia varoja, ne kartuttavat hänen pääomaansa, ja jos yhtiö lopettaa toimintansa maksukykyisenä, hän saa itse asiassa osuuden kertyneistä rahastoiduista varoista. Lähtökohtaisesti ja yhtiöjärjestyksestä riippuen yksin osakas, jolla on omistusoikeus, voi käyttää osakkeisiin liittyvää äänivaltaa. Käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijalla ei ole osakkeisiin liittyvää disponointivaltaa, joka on yksinomaan omistusoikeuden haltijalla.

Tosiseikat ja ennakkoratkaisukysymys

15. Ennakkoratkaisupyyntö on niin ikään erittäin lyhytsanainen tosiseikkojen osalta. Kantajan ja Belgian hallituksen kirjallisista huomautuksista käyvät kuitenkin ilmi seuraavat tosiseikat, joista näyttää vallitsevan yksimielisyys.

16. Kesäkuussa 1999 kantaja, joka on belgialainen yhtiö, osti käyttö- ja tuotto-oikeuden Narda SA -yhtiön (jäljempänä Narda) osakkeisiin kymmeneksi vuodeksi. Samanaikaisesti toinen yhtiö, Bepa SA (jäljempänä Bepa), hankki osakkeiden omistusoikeuden. Kymmenvuotisjakson jälkeen Bepa saa täyden omistusoikeuden osakkeisiin. Osakkeiden myyjien sekä toisaalta kantajan ja Bepan välillä ei ollut osakkeiden omistukseen perustuvia yhteyksiä. Kantaja halusi hankkia Nardan osakkeet lyhyellä aikavälillä tarkoituksenaan optimoida taloudelliset varansa ja lisätä tuotevalikoimaansa. Bepa taas halusi hankkia osakkeet omistukseensa keskipitkällä tai pitkällä aikavälillä pitempiaikaisista strategisista, taloudellisista ja rahoituksellisista syistä kasvattamalla tytäryhtiöidensä määrää.

17. On ilmeistä, että Narda on belgialainen yhtiö. Sen yhtiöjärjestyksessä määrätään, että jos osakkeen käyttö- ja tuotto-oikeus ja pelkkä omistusoikeus on erotettu toisistaan, osakkeen omistaja voi äänestää ainoastaan yhtiön osakepääoman korottamisesta ja yhtiön olemassaolon jatkamisesta tai lakkauttamisesta; muissa tapauksissa käyttö- ja tuotto-oikeuden haltija voi käyttää kaikkia äänioikeuksia.

18. Vuosina 2000, 2001 ja 2002 kantaja oli vaatinut Nardalta saamiensa osinkojen vähentämistä veron määräytymisperusteestaan. Belgian veroviranomainen ilmoitti oikaisevansa kantajan veroilmoitukset kyseisiltä vuosilta ja verottavansa osinkoja sillä perusteella, ettei kantajan käyttö- ja tuotto-oikeus ollut osuus Nardan osakepääomasta. Kantaja teki oikaisuvaatimuksia, jotka Belgian veroviranomainen hylkäsi 22.1.2004 tekemällään päätöksellä. Kantaja riitautti tämän päätöksen menestyksellisesti Tribunal de première

instance de Namurissa (Namurin alioikeus). Muutoksenhaun yhteydessä Cour d'appel de Liège on esittänyt yhteisöjen tuomioistuimelle seuraavan ennakkoratkaisukysymyksen:

”Onko 28.12.1992 annettu laki, jolla on muutettu code des impôts sur les revenus 1992:n (vuoden 1992 tuloverolaki) 202 §:ää tukeutumalla 23.7.1990 annettuun neuvoston direktiiviin 90/435/ETY, jossa asetetaan edellytykseksi, että osingonsaajalla on osuus osinkoa jakaneen yhtiön osakepääomasta, ristiriidassa kyseisen direktiivin ja erityisesti sen 3, 4 ja 5 artiklan kanssa sen vuoksi, että kyseisessä laissa ei säädetä nimenomaisesti edellytykseksi osinkoja koskevan verovapautusjärjestelmän soveltamiselle, että osingonsaajan osuuden yhtiössä on perustuttava osakkeiden täyteen omistusoikeuteen, ja koska se mahdollistaa siten valittajan vastapuolen esittämän tulkinnan, jonka mukaan osingonsaaja voi päästä kyseisen verovapautusjärjestelmän piiriin pelkän osakkeisiin kohdistuvan käyttö- ja tuotto-oikeuden (usufruit) perusteella?”

19. Kirjallisia huomautuksia ovat esittäneet kantaja, Belgian, Ranskan, Saksan, Kreikan, Italian, Alankomaiden, Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset sekä komissio, jotka olivat edustettuina suullisessa käsittelyssä Ranskan, Saksan ja Alankomaiden hallituksia lukuun ottamatta.

Tutkittavaksi ottaminen

20. Kaikki huomautuksia esittäneet jäsenvaltioiden hallitukset nostavat esille kysymyksen ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamisesta, josta ne ovat tosin eri mieltä. Kantaja ja komissio molemmat katsovat, että ennakkoratkaisupyyntö voidaan ottaa tutkittavaksi. Tutkittavaksi ottamista koskevissa huomautuksissa keskitytään lähinnä kahteen kysymykseen, ennakkoratkaisupyyntöön sisältyvien tietojen vähäisyyteen ja siihen, ettei asialla ole ilmeistä liittymäkohtaa yhteisön oikeuteen.

21. Tässä yhteydessä voi olla hyödyllistä palauttaa lyhyesti mieliin kansallisten tuomioistuinten ennakkoratkaisupyyntöjen tutkittavaksi ottamista koskeva yhteisöjen tuomioistuimen vakiintunut oikeuskäytäntö.

22. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että EY 234 artikla on tuomioistuinten välisen yhteistyön väline, jonka avulla yhteisöjen tuomioistuin antaa kansallisille tuomioistuimille ne yhteisön oikeuden tulkintaa koskevat seikat, jotka voivat olla niille hyödyllisiä niiden arvioidessa, mitä vaikutuksia kyseessä olevalla kansallisen oikeuden säännöksellä on niiden ratkaistavana olevassa oikeusriidassa.[14] Tässä yhteistyössä yksinomaan kansallisen tuomioistuimen, jossa asia on vireillä ja joka vastaa annettavasta

14 – Asia C-300/01, Salzmann, tuomio 15.5.2003 (Kok. 2003, s. I-4899, 28 kohta) ja asia C-280/06, ETI ym., tuomio 11.12.2007 (Kok. 2007, s. I-10893, 19 kohta).

ratkaisusta, tehtävänä on kunkin asian erityispiirteiden perusteella harkita, onko ennakkoratkaisu tarpeen asian ratkaisemiseksi ja onko sen yhteisöjen tuomioistuimelle esittämillä kysymyksillä merkitystä asian kannalta. [15]

23. Näin ollen, kun ennakkoratkaisupyyntö koskee yhteisön oikeuden tulkintaa, yhteisöjen tuomioistuimen on lähtökohtaisesti ratkaistava se. [16] Siten olettamana on, että yhteisön oikeuden tulkintaan liittyvillä kysymyksillä on merkitystä asian ratkaisun kannalta, ja yhteisöjen tuomioistuin voi jättää tutkimatta ennakkoratkaisupyynnön ainoastaan, jos on ilmeistä, että pyydetyllä yhteisön oikeussäännön tulkitsemisella ei ole mitään yhteyttä kansallisessa tuomioistuimessa käsiteltävän asian tosiseikkoihin tai kohteeseen, jos kyseinen ongelma on luonteeltaan hypoteettinen taikka jos yhteisöjen tuomioistuimella ei ole tiedossaan niitä tosiseikkoja ja oikeudellisia seikkoja, jotka ovat tarpeen, jotta se voisi antaa hyödyllisen vastauksen sille esitettyihin kysymyksiin. [17]

24. Lisäksi yhteisöjen tuomioistuin on katsonut, että kun kansallisen lainsäädännön mukaan täysin jäsenvaltion sisäisten tilanteiden ratkaisemisessa on noudatettava yhteisön oikeudessa annettuja ratkaisuja, yhteisöllä on selvä intressi sen osalta, että yhteisön oikeudesta omaksuttuja säännöksiä ja käsitteitä tulkitaan yhdenmukaisesti, jotta vältettäisiin myöhemmät tulkintaerot, eikä tämä riipu siitä, missä olosuhteissa näitä säännöksiä ja käsitteitä sovelletaan. [18]

Riittämättömät tiedot

25. Saksa, Italia, Espanja ja Yhdistynyt kuningaskunta väittävät, että ennakkoratkaisupyyntöön sisältyvät kansallisen lainsäädännön tulkintaa koskevat tiedot ovat riittämättömät.

26. On totta, että ennakkoratkaisupyyntö on äärimmäisen suppea. Yhteisöjen tuomioistuin on myös todennut, että jotta yhteisön oikeutta voitaisiin tulkita siten, että tulkinta olisi kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen,

15 – Asia C-306/99, BIAO, tuomio 7.1.2003 (Kok. 2003, s. I-1, 88 kohta).

16 – Edellä alaviitteessä 14 mainitut asiat Salzmann, tuomion 29 kohta ja ETI ym., tuomion 20 kohta.

17 – Asia C-379/05, Amurta, tuomio 8.11.2007 (Kok. 2007, s. I-9569, 64 kohta).

18 – Yhdistetyt asiat C-297/88 ja C-197/89, Dzodzi, tuomio 18.10.1990 (Kok. 1990, s. I-3763, Kok. Ep. X, s. 555, 37 kohta); asia C-28/95, Leur-Bloem, tuomio 17.7.1997 (Kok. 1997, s. I-4161, 32 kohta); asia C-1/99, Kofisa Italia, tuomio 11.1.2001 (Kok. 2001, s. I-207, 37 kohta) ja edellä alaviitteessä 14 mainittu asia ETI ym., tuomion 20 kohta.

sen on määritettävä esittämiinsä kysymyksiin liittyvät tosiasiat ja oikeussäännöt. [19] Ennakkoratkaisupyynnöt, jotka eivät täytä tätä vaatimusta, voidaan todellakin jättää tutkimatta.

27. Yhteisöjen tuomioistuin on kuitenkin lieventänyt tätä sääntöä tietyissä tapauksissa ja todennut, että tämä vaatimus ei ole niin ehdoton silloin, kun kyse on yksityiskohtaisista teknisistä seikoista, joiden osalta yhteisöjen tuomioistuimella on mahdollisuus antaa asianmukainen vastaus, vaikka kansallinen tuomioistuin ei ole antanut tyhjentävää selvitystä oikeudellisesta tilanteesta ja tosiasiatilanteesta. [20] Siitä seikasta, että jäsenvaltioiden hallitukset ja komissio ovat esittäneet huomautuksiaan EY:n tuomioistuimen perussäännön 20 artiklan mukaisesti, kuten nyt esillä olevassa asiassa, ilmenee, että kyseiset tiedot ovat mahdollistaneet sen, että jäsenvaltiot ja komissio ovat voineet esittää tehokkaasti kantansa yhteisöjen tuomioistuimelle esitettyihin kysymyksiin. Ennakkoratkaisupyyntöä koskevaan päätökseen sisältyviä tietoja voidaan sitä paitsi täydentää näillä huomautuksilla. [21]

28. Edellä esitetyn perusteella katson, ettei nyt esillä olevassa asiassa esitettyä ennakkoratkaisupyyntöä pidä jättää tutkimatta pelkästään tämän perusteella, vaikka siinä annetut taustatiedot olisivatkin turhan niukat.

Ei liittymäkohtaa yhteisön oikeuteen

29. Useimmat huomautuksia esittäneistä jäsenvaltioiden hallituksista huomauttavat, ettei ennakkoratkaisupyynnöstä ilmene, että nyt esillä olevan asian tosiseikoilla on liittymäkohta yhteisön oikeuteen. Kansallinen tuomioistuin pyytää pikemminkin tulkitsemaan kansallista lainsäädäntöä, jolla pannaan direktiivi täytäntöön eri jäsenvaltioihin sijoittautuneiden emo- ja tytäryhtiöiden osalta ja jossa sovelletaan vastaavia säännöksiä Belgiaan sijoittautuneiden emo- ja tytäryhtiöiden välisiin suhteisiin.

30. Ennakkoratkaisupyynnöstä ei tosiaankaan ilmene, onko pääasiassa kyseessä toiseen jäsenvaltioon sijoittautunut tytäryhtiö. Vaikuttaa lisäksi siltä, ettei näin ole. Belgian hallitus kuitenkin toteaa kirjallisissa huomautuksissaan, että 202 §:n 2 momentilla on tarkoitus saattaa direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä, samalla kun sen vaikutus ulotetaan koskemaan valtionsisäisiä tilanteita ja laajempaa soveltamisalaa kuin direktiivissä edellytetään. Kuten kantaja, Ranska, Saksa, Kreikka, Alankomaat ja komissio väittävät,

19 – Yhdistetyt asiat C-320/90, C-321/90 ja C-322/90, Telemarsicabruzzo, tuomio 26.1.1993 (Kok. 1993, s. I-393, Kok. Ep. XIV, s. I-1, 5 kohta).

20 – Asia C-316/93, Vaneetveld, tuomio 3.3.1994 (Kok. 1994, s. I-763, 13 kohta).

21 – Asia C-35/99, Arduino, tuomio 19.2.2002 (Kok. 2002, s. I-1529, 28 ja 29 kohta).

tilanne näyttää siten olevan samankaltainen kuin niin sanotussa Leur-Bloem-oikeuskäytännössä, [22] jossa on kyse siitä, että kansallinen tuomioistuin on pyytänyt tulkitsemaan kansallista lainsäädäntöä, jolla pannaan direktiivi täytäntöön ja jota lisäksi sovelletaan valtionsisäisiin tilanteisiin samalla tavalla kuin kyseisen direktiivin soveltamisalaan kuuluviin yhteisöön liittyviin tilanteisiin.

31. Kuten kantaja, Ranska, Saksa, Kreikka, Alankomaat ja komissio huomauttavat ja edellä esitetystä oikeuskäytännöstä ilmenee, yhteisöjen tuomioistuin on toistuvasti todennut olevansa toimivaltainen tulkitsemaan yhteisön oikeuden säännöksiä silloin, kun pääasian tosiseikat liittyvät jäsenvaltion sisäiseen oikeusriitaan ja kansallisen lainsäädännön mukaan jäsenvaltion sisäisten tilanteiden ratkaisemisessa on noudatettava yhteisön oikeudessa annettuja ratkaisuja.

32. Nyt esillä olevassa asiassa emo- ja tytäryhtiöitä näyttää koskevan ainoastaan yksi kansallinen verovapautussäännös riippumatta siitä, onko tytäryhtiöt perustettu Belgiassa vai toisissa jäsenvaltioissa. Lisäksi Belgian hallituksen huomautuksista ilmenee, että 202 §:n 2 momentin soveltamisalaa laajennettiin koskemaan jäsenvaltion sisäisiä tilanteita, jotta vältetään belgialaisiin yhtiöihin niiden tytäryhtiöiden sijoittautumispaikan perusteella kohdistuva käänteinen syrjintä. Tämä kansallisen lainsäädännön vapaaehtoinen lähentäminen direktiivin vaatimuksiin ja kansallisen tuomioistuimen tulkintaohjeita koskeva pyyntö ovat mielestäni riittäviä perusteita ennakkoratkaisupyynnön tutkittavaksi ottamiselle.

33. Belgia, Saksa ja Yhdistynyt kuningaskunta väittävät lisäksi, ettei direktiivin tulkinnalla ole merkitystä asian ratkaisun kannalta, koska 202 §:n 2 momentin soveltamisala on laajempi: sitä sovelletaan myös muihin tuloihin kuin osinkoihin, ja osakepääomaa koskevan osuuden alaraja on huomattavasti alhaisempi kuin direktiivissä.

34. Se, ettei direktiiviä saateta osaksi kansallista lainsäädäntöä täysin samanmuotoisena, ei kuitenkaan nähdäkseni välttämättä tarkoita, että direktiiviä koskeva kansallisen tuomioistuimen tulkintapyyntö olisi jätettävä tutkimatta. Sen itsestään selvän seikan lisäksi, että direktiivit ovat sitovia seuraustensa osalta, nyt esillä olevassa asiassa kyseessä olevassa direktiivissä annetaan jäsenvaltioille laaja harkintavalta. Lisäksi on selvää, että sekä

22 – Ks. edellä alaviite 18.

kansallisessa että yhteisön säännöksessä käytetään samaa ilmaisua ”osuus pääomasta” [23] vain sillä erotuksella, että Belgiassa jo 5 prosentin osuus oikeuttaa emoyhtiön verovapautukseen. Samojen ilmaisujen käyttö viittaa siihen, että kansallisen lainsäätäjän tarkoituksena oli soveltaa käsitettä samalla tavalla.

35. Yhteisöjen tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan, ja kun otetaan huomioon, että direktiivi saatetaan osaksi kansallista lainsäädäntöä yhdellä ainoalla säännöksellä, jolla samanaikaisesti säännellään jäsenvaltion sisäisiä tilanteita, yhteisöllä on selvä intressi sen osalta, että kyseistä säännöstä tulkitaan yhdenmukaisesti, kun sitä sovelletaan rajatylittäviin ja jäsenvaltion sisäisiin tilanteisiin.

36. Yhdistynyt kuningaskunta väittää lisäksi, että tulkitseepa yhteisöjen tuomioistuin direktiiviä miten tahansa, kansallisen tuomioistuimen tehtävä on viime kädessä ratkaista jäsenvaltion sisäinen kysymys sopivaksi katsomallaan tavalla. Tämän perusteella yhteisöjen tuomioistuimen direktiivin tulkinnasta antamaa tuomiota ei voitaisi soveltaa suoraan eikä välillisesti, minkä vuoksi se olisi täysin abstrakti. Vastaavasti suullisessa käsittelyssä keskusteltiin asian Kleinwort Benson [24] merkityksestä tässä yhteydessä. Kyseisessä asiassa yksi niistä tekijöistä, joiden perusteella yhteisöjen tuomioistuin jätti sille esitetyn ennakkoratkaisupyynnön tutkimatta, oli se, ettei kyseisessä kansallisessa lainsäädännössä vaadittu kansallisia tuomioistuimia ratkaisemaan niissä vireillä olevia oikeusriitoja noudattamalla täydellisesti ja ehdottomasti yhteisöjen tuomioistuimen tulkintaa yhteisön oikeudesta. [25]

37. On kiistatonta, että direktiivissä ei säännellä jäsenvaltioiden sisäisiä tilanteita, joten yhteisöjen tuomioistuimen nyt esillä olevassa asiassa antamaa tuomiota voitaisiin pitää tietyssä mielessä ainoastaan ohjeellisena – jäsenvaltio voi nimittäin vapaasti muuttaa lainsäädäntöään tai yksinkertaisesti jättää tuomion huomiotta. Näin on tietysti aina asian Leur-Bloem kaltaisessa tilanteessa. [26] Se

23 – Näin on myös 202 §:n ja direktiivin ranskan- ja hollanninkielisissä alkuperäisversioissa. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan ranskankielisessä versiossa viitataan ”toute société – – qui détient, dans le capital d'une société – –, une participation – –”, kun taas 202 §:n 2 momentissa vaaditaan, että ”la société – – détienne dans le capital de la société – – une participation – –”. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohdan hollanninkielisessä versiossa viitataan ”iedere vennootschap – – die een deelneming – – bezit in het kapitaal van een vennootschap”, kun taas 202 §:n 2 momentissa vaaditaan, että ”de vennootschap – – in het kapitaal van de vennootschap – – een deelneming bezit”.

24 – Asia C-346/93, tuomio 28.3.1995 (Kok. 1995, s. I-615).

25 – Ks. erityisesti asian Kleinwort Benson osalta edellä alaviitteessä 18 mainitut asiat Leur-Bloem, tuomion 29–31 kohta ja Kofisa Italia, tuomion 29 ja 30 kohta sekä edellä alaviitteessä 14 mainittu asia ETI ym., tuomion 16 ja 22 kohta. Yhdessäkään näistä asioista yhteisöjen tuomioistuin ei noudattanut asiassa Kleinwort Benson omaksumaansa lähestymistapaa.

26 – Ks. julkisasiamies Jacobsin edellä alaviitteessä 15 mainitussa asiassa BIAO 15.11.2001 esittämän ratkaisuehdotuksen 61 kohta.

myös kuuluu tämän oikeuskäytännön luonteeseen. Tämä ei kuitenkaan ole estänyt yhteisöjen tuomioistuinta ottamasta näitä asioita tutkittaviksi, eikä tämän asian kohdalla ole syytä tehdä poikkeusta.

38. Katson näin ollen, että nyt esillä olevassa asiassa esitetty ennakkoratkaisupyyntö voidaan ottaa tutkittavaksi.

Asiakysymys

39. Ennakkoratkaisukysymyksellään kansallinen tuomioistuin tiedustelee, onko kansallinen laki, jolla pannaan täytäntöön direktiivi, jossa asetetaan edellytykseksi, että osingonsaajalla on osuus osinkoa jakaneen yhtiön osakepääomasta, ristiriidassa kyseisen direktiivin kanssa sen vuoksi, että kyseisessä laissa ei säädetä nimenomaisesti osinkoja koskevan verovapautusjärjestelmän soveltamisen edellytyksestä, jonka mukaan osingonsaajan osuuden yhtiössä on perustuttava osakkeiden täyteen omistusoikeuteen, ja koska se mahdollistaa siten sen, että osingonsaaja voi päästä kyseisen verovapautusjärjestelmän piiriin pelkän osakkeisiin kohdistuvan käyttö- ja tuotto-oikeuden perusteella.

40. Ennen kuin pohditaan vastausta tähän kysymykseen, se on – kuten useat kirjallisia huomautuksia esittäneistä osapuolista ovat nimenomaisesti tai epäsuorasti ehdottaneet – syytä muotoilla uudelleen.

41. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisöjen tuomioistuimella ei ole toimivaltaa lausua kansallisen säännön yhteensopivuudesta yhteisön oikeuden säännösten kanssa. [27] Lisäksi ennakkoratkaisumenettelyssä yhteisöjen tuomioistuimen tehtävänä on antaa kansalliselle tuomioistuimelle hyödyllinen vastaus, jonka perusteella kansallinen tuomioistuin voi ratkaista siinä vireillä olevan riidan. Yhteisöjen tuomioistuimen on tämän vuoksi tarvittaessa muotoiltava uudelleen sille esitetty kysymys. [28] Nyt esillä olevassa asiassa kansallinen tuomioistuin näyttää tiedustelevan, edellytetäänkö direktiivissä, että jäsenvaltiot myöntävät emoyhtiön tytäryhtiöltä saamille osingoille 4 artiklan 1 kohdassa säädetyn edullisen verokohtelun tilanteessa, jossa tytäryhtiön osakkeiden omistus on eriytetty siten, että osingot saa yksi yhtiö käyttö- ja tuotto-oikeuden perusteella, kun taas osakkeiden omistusoikeus on toisella yhtiöllä. Jos tähän kysymykseen vastataan myöntävästi, kansallinen tuomioistuin voi sen perusteella ratkaista asian kantajan hyväksi. Jos siihen kuitenkin vastataan kieltävästi, herää kysymys, voivatko jäsenvaltiot

27 – Ks. esimerkiksi asia C-130/93, Lamaire, tuomio 7.7.1994 (Kok. 1994, s. I-3215, 10 kohta).

28 – Ks. esimerkiksi asia C-62/00, Marks & Spencer, tuomio 11.7.2002 (Kok. 2002, s. I-6325, 32 kohta).

siitä huolimatta direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä ulottaa osinkojen edullisen verokohtelun koskemaan pelkän osakkeisiin kohdistuvan käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijaa.

Onko direktiiviä sovellettava käyttö- ja tuotto-oikeuteen?

42. Kantaja ja komissio katsovat lähinnä, että käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijan saamien osinkojen on kuuluttava 4 artiklan 1 kohdan soveltamisalaan, [29] kun taas Belgian, Ranskan, Kreikan, Italian, Alankomaiden, Espanjan ja Yhdistyneen kuningaskunnan hallitukset ovat asiasta eri mieltä. Saksan hallitus katsoo, ettei 4 artiklan 1 kohtaa sovelleta käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijan saamiin osinkoihin, ellei käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijan asema vastaa taloudelliselta kannalta omistusoikeuden haltijan asemaa.

Direktiivin tavoite

43. Kaikki osapuolet vetoavat direktiivin tavoitteeseen. Direktiivin tavoite on myös minun mielestäni asianmukainen lähtökohta asian tarkastelulle.

44. Johdanto-osan ensimmäisessä perustelukappaleessa todetaan, että eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden ryhmittyminen voi olla tarpeen kotimarkkinoita vastaavien olosuhteiden luomiseksi yhteisössä ja siten yhteismarkkinoiden toteutumisen ja toimivuuden varmistamiseksi, että näitä toimia ei saa estää erityisillä jäsenvaltioiden verosäännöksistä johtuvilla rajoituksilla, epäedullisilla kohteluilla tai vääristymillä ja että näin ollen tätä ryhmittymistä varten olisi otettava käyttöön kilpailun kannalta tasapuolisia verosäännöksiä, joilla yrityksille tehtäisiin mahdolliseksi mukautua yhteismarkkinoiden vaatimuksiin, lisätä tuottavuuttaan ja vahvistaa kansainvälistä kilpailukykyään.

45. Johdanto-osan toisessa perustelukappaleessa huomautetaan, että tämä ryhmittyminen voi johtaa emo- ja tytäryhtiöiden ryhmien perustamiseen. Kolmannessa perustelukappaleessa todetaan, että jäsenvaltioiden nykyiset eri jäsenvaltioissa sijaitsevien emo- ja tytäryhtiöiden välisiä suhteita säätelevät verosäännökset eroavat toisistaan huomattavasti ja ovat yleisesti ottaen vähemmän edullisia kuin samassa jäsenvaltiossa sijaitsevien emo- ja tytäryhtiöiden välisiin suhteisiin

29 – Oletuksena – joka on jäljempänä esitettävän perustana – on, että direktiiviin sisältyvän emo- ja tytäryhtiön välisen suhteen määritelmän muut olennaiset osatekijät täyttyvät.

sovellettavat säännökset, että eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden välinen yhteistyö saatetaan tällä tavoin epäedullisempaan asemaan kuin samassa jäsenvaltiossa sijaitsevien yhtiöiden välinen yhteistyö ja että tämä epäedullisuus olisi poistettava ottamalla käyttöön yhteinen järjestelmä ja helpottamalla näin yhtiöiden ryhmittymistä yhteisössä yhteismarkkinoiden toimivuuden varmistamiseksi. Neljännessä ja viidennessä perustelukappaleessa esitetään lähinnä 4 artiklan 1 kohdan ja 5 artiklan sanamuotoa käyttämällä pelkästään ne kaksi lähtökohtaista keinoa, joilla nämä tavoitteet on määrä saavuttaa.

46. Kuten olettaa voikin, yhteisöjen tuomioistuin on direktiiviä koskevissa tuomioissaan johdonmukaisesti keskittynyt direktiivin tavoitteisiin, sellaisina kuin ne on esitetty sen johdanto-osassa. Yhteisöjen tuomioistuin on todennut, että direktiivillä, kuten sen kolmannesta perustelukappaleesta nimenomaisesti ilmenee, pyritään yhteisen verojärjestelmän käyttöönottamisella poistamaan se, että eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden välinen yhteistyö saatetaan epäedullisempaan asemaan kuin samassa jäsenvaltiossa sijaitsevien yhtiöiden välinen yhteistyö, ja helpottamaan näin yhtiöiden rajatylittävää yhteistyötä [30] tai ryhmittymistä yhteisön tasolla. [31] Yleisemmällä tasolla direktiivi on tarpeen sen vuoksi, että useampaan kuin yhteen jäsenvaltioon sijoittautuneista yhtiöistä muodostuvat konsernit voivat joutua kaksinkertaisen verotuksen kohteeksi. [32]

47. Direktiivi perustuu näin ollen oletukseen siitä, että osinkojen kaksinkertainen verotus monikansallisen konsernin sisällä haittaa tällaisten konsernien muodostamista. Sillä pyritään poistamaan tämä este edellyttämällä, että jäsenvaltiot eivät verota emoyhtiön saamia osinkoja. Muutosdirektiivin 2003/123 johdanto-osan ytimekkään sanamuodon mukaan emo- ja tytäryhtiödirektiivin tarkoituksena on ”vapauttaa veronpidätyksestä osingot ja muut jaetut voitot, joita tytäryhtiöt maksavat emoyhtiöilleen, ja välttää tällaisen tulon kaksinkertainen verotus emoyhtiön tasolla”. [33] Yhteisöjen tuomioistuin on lisäksi äskettäin kuvannut direktiiviä ”yhtenäistämistä tai yhdenmukaistamista koskevaksi toimenpiteeksi, jolla pyritään poistamaan kaksinkertainen verotus”. [34]

48. Tätä taustaa vasten olen samaa mieltä kantajan ja komission kanssa siitä, että olisi direktiivin tavoitteen vastaista, jos käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijan saama osinko joutuisi kaksikertaisen verotuksen kohteeksi tapauksissa, joissa 4 artiklan 1 kohdassa edellytettäisiin osingon vapauttamista verosta, mikäli käyttö- ja tuotto-oikeutta ei ole luotu. Kuten komissio huomauttaa,

30 – Yhdistetyt asiat C-283/94, C-291/94 ja C-292/94, Denkavit, tuomio 17.10.1996 (Kok. 1996, s. I-5063, 22 kohta).

31 – Asia C-294/99, Athinaiki Zythopoiia, tuomio 4.10.2001 (Kok. 2001, s. I-6797, 25 kohta).

32 – Ibid., tuomion 5 kohta.

33 – Toinen perustelukappale.

34 – Asia C-194/06, Orange European Smallcap Fund, tuomio 20.5.2008 (Kok. 2008, s. I-3747, 32 kohta).

kaksinkertaisen verotuksen ongelma ei häviä, kun osakkeiden omistus on eriytetty. Vapautuksen puuttuessa tällaisista osakkeista maksettavia osinkoja voidaan verottaa käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijan asuinjäsenvaltiossa, ja ne voivat myös kuulua lähdeveron piiriin siinä jäsenvaltiossa, johon tytäryhtiö on sijoittautunut. Kuten direktiivin johdanto-osassa todetaan, eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden välinen yhteistyö saatetaan tällä tavoin epäedullisempaan asemaan – mikä direktiivillä juuri pyritään poistamaan.

49. Kirjallisia huomautuksia esittäneet jäsenvaltiot perustavat myös väitteensä ensisijaisesti direktiivin tavoitteisiin. Ne ovat yhtä mieltä siitä, että direktiivin tavoitteena on helpottaa yhtiöiden ryhmittymistä, mutta väittävät, ettei osinkojen verotuksen neutraalisuuden järjestelmä ole itsetarkoitus vaan pikemminkin keino tämän päämäärän saavuttamiseen. Direktiivillä näin ollen pyritään mahdollistamaan eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden ryhmittyminen taloudellisessa mielessä, jotta ne pystyvät toimimaan samaan tapaan kuin kotimaan markkinoilla. Tämä lähestymistapa edellyttää, että tällaisen ryhmittymän muodostavien yhtiöiden välillä on taloudellisia ja toiminnallisia yhteyksiä pelkkien rahoitusyhteyksien sijaan. Näin ei voi olla, ellei emoyhtiöllä ole tytäryhtiöstä osuutta, joka antaa sille kaikki ne oikeudet, jotka tavallisesti liittyvät osakkaan asemaan, nimittäin oikeuden äänestää kaikissa kokouksissa, mikä antaa osakkaalle mahdollisuuden ohjata tytäryhtiön taloudellista toimintaa, ja oikeuden osinkoihin, jotta emoyhtiö voi hyötyä tämän toiminnan ja ohjauksen taloudellisesta tuloksesta. Jos nämä kaksi tilannetta on sitä vastoin eriytetty, kyseessä ei voi olla yhtiöiden aito ryhmittyminen taloudellisessa mielessä sen yhtiön kanssa, josta niillä on osuus. Pelkän käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijaa ei voida näin ollen pitää osana aitoa ryhmittymää.

50. Tässä väitteessä lähdetään nähdäkseni siitä oletuksesta, että sentyyppisellä yhtiöiden välisellä suhteella, jota direktiivillä pyritään kannustamaan, tarkoitetaan ainoastaan konserneja yhtiöoikeuden perinteisessä merkityksessä. Direktiivissä ei kuitenkaan määritellä sen soveltamisalaa viittaamalla kumpaankaan konsernin määrittämisessä tavallisesti käytettyyn kriteeriin, nimittäin toisaalta keskitetysti ja yhtenäiseltä pohjalta tapahtuvaan johtamiseen [35] ja toisaalta äänienemmistöön ja/tai oikeuteen nimittää tai erottaa enemmistö hallituksen jäsenistä ja/tai määräysvaltaan. Direktiivin alkuperäisversiossa päinvastoin edellytettiin vähintään 25 prosentin osuutta, jota on muutosdirektii-

35 – Tätä käsitettä käytetään seitsemännessä yhtiöoikeudellisessa direktiivissä (konsolidoiduista tilinpäätöksistä perustamissopimuksen 54 artiklan 3 kohdan g alakohdan nojalla 13.6.1983 annettu seitsemäs neuvoston direktiivi 83/349/ETY, EYVL L 193, s. 1), johon se otettiin konsernitilinpäätöksiä koskevasta Saksan lainsäädännöstä. Yhdistyneen kuningaskunnan kauppaministeriön edustaja, jolta kysyttiin House of Lords Select Committeessa (Yhdistyneen kuningaskunnan ylähuoneen erityiskomitea), voisiko hän kertoa, miten tämä käsite toimi Saksassa, vastasi seuraavasti: ”Olemme nähneet paljon vaivaa, muun muassa lähettäneet joitakin kollegoitamme Saksaan, keskustellaksemme Saksassa toimivien brittiläisten tilintarkastusyritysten ja Saksan tilintarkastajien instituutin kanssa siitä, miten järjestelmä toimii, mutten voi sanoa, että olisimme saaneet tilanteesta tyydyttävän tai sellaisen käsityksen, että siitä olisi hyötyä komitealle. Meille on kerrottu, että keskitetty ja yhtenäiseltä pohjalta tapahtuva johtaminen on kuin norsu siinä mielessä, että sen tunnistaa nähdessään mutta että sitä ei voi kuvailla. En pidä myöskään tätä kuvausta kovinkaan hyödyllisenä.” (House of Lords Select Committeen 25. raportti (kausi 1976–77, House of Lordsin asiakirja 118), s. 11–12).

veillä asteittain alennettu siten, että se on 1.1.2009 alkaen 10 prosenttia.[36] Tämä on kaukana siitä osuudesta, jonka tavallisesti katsotaan johtavan konsernin syntymiseen määräysvallan ja rakenteen osalta.

51. Useat kirjallisia huomautuksia esittäneistä jäsenvaltioista huomattavat, että jos, kuten nyt esillä olevassa asiassa, yhdellä osapuolella on oikeus osinkoihin ja rajattu äänioikeus yleiskokouksissa ja toisella osapuolella on oikeus äänestää kaikkein tärkeimmistä kysymyksistä (pääoman korottamisesta, yhtiön purkamisesta ja olemassaolon jatkamisesta), näiden kahden välille voi syntyä eturistiriitoja. Käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijan intressinä on lähinnä saada lyhyellä aikavälillä mahdollisimman paljon osinkoja, kun taas omistusoikeuden haltijan intressinä on pikemminkin vahvistaa yhtiötä pitkällä aikavälillä, ja omistusoikeuden haltija voikin pitää lyhyellä tai keskipitkällä aikavälillä parempana vaihtoehtona sitä, että voitot sijoitetaan yhtiöön niiden jakamisen sijaan. Asianomaisten jäsenvaltioiden mukaan osakkaan, jolla on käyttö- ja tuotto-oikeus, kuuluminen direktiivin soveltamisalaan ei näin ollen voi olla direktiivin tavoitteen mukaista.

52. Vaikka on ilmeisen totta, että osakkaan, jolla on käyttö- ja tuotto-oikeus, ja osakkaan, jolla on omistusoikeus, välillä saattaa olla eturistiriitoja, en pidä tätä merkityksellisenä yhteisöjen tuomioistuimessa nyt esillä olevan asian kannalta. Kuten edellä selitettiin, direktiivillä pyritään poistamaan osinkojen kaksinkertainen verotus eri jäsenvaltioissa sijaitsevien yhtiöiden muodostamassa konsernissa. Tätä tarkoitusta palvellaan nähdäkseni parhaiten varmistamalla, että direktiivin 4 artiklan 1 kohdassa edellytetty tällaisesta kaksinkertaisesta verotuksesta vapauttaminen ulotetaan koskemaan osinkoja, joita saadaan yhden tällaiseen konserniin kuuluvan yhtiön osakkeista, jotka ovat toisen yhtiön omistuksessa, riippumatta siitä, miten näiden osakkeiden omistus on jaettu. Erityisesti Italian ja Yhdistyneen kuningaskunnan ilmaisemaa huolta siitä, että tämä lähestymistapa saattaa mahdollistaa direktiivissä säädettyjen verovapautusten väärinkäytön verojärjestelyin, voidaan hälventää toteuttamalla asianmukaisia veropetosten tai väärinkäytösten estämiseen tähtääviä kansallisia tai kahdenvälisiä toimia, jotka on nimenomaisesti sallittu direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa.

Direktiivin rakenne

53. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan ensimmäiseen luetelmakohtaan sisältyy poikkeus, jonka mukaan jäsenvaltiot voivat korvata pääomaosuutta koskevan edellytyksen äänioikeuksien hallintaa koskevalla edellytyksellä. Belgia ja Italia vetoavat tähän poikkeukseen tulkintansa tueksi. Ne väittävät lähinnä, että jäsenvaltio, joka hyödyntää tätä poikkeusta, voi

36 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 6 kohta.

jättää käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijan direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle, koska täysi äänioikeus edellyttää täyttä omistusoikeutta. Jotta direktiivissä käytetyt eri edellytykset olisivat johdonmukaiset, pääomaosuutta koskevan edellytyksen on myös edellytettävä täyttä omistusoikeutta, jotta direktiivin tarjoamista eduista voidaan hyötyä.

54. En pidä tätä väitettä vakuuttavana. Kuten yleensäkin poikkeukseen perustuvien väitteiden kohdalla, poikkeus voi olla kaksiteräinen miekka.[37] Siten voitaisiin yhtä hyvin väittää, että jos jäsenvaltiot voivat korvata pääomaosuutta koskevan edellytyksen äänioikeuksien hallintaa koskevalla edellytyksellä, tämän on merkittävä sitä, että direktiivin soveltamisalaan kuuluminen *ei* tavallisesti välttämättä edellytä äänioikeuksien hallintaa. En näin ollen katso, että 3 artiklan 2 kohdan ensimmäiseen luetelmakohtaan sisältyvästä vaihtoehdosta on apua vastattaessa nyt esillä olevassa asiassa esitettyyn ennakkoratkaisukysymykseen.

Direktiivin sanamuoto

55. Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan a alakohtaan sisältyvässä emoyhtiön määritelmässä viitataan yhtiöihin, joilla on ”osuus – – pääomasta” toisesta yhtiöstä, joka on, jos kaikki muut määritelmän osatekijät täyttyvät, sen tytäryhtiö. Direktiivin 4 artiklassa säädetään, että edellytystä vapauttaa osingot verosta tai valtuuttaa emoyhtiö vähentämään maksetut verot sovelletaan, jos emoyhtiölle ”tytäryhtiönsä osakkaana” jaetaan voittoa. Ranska, Kreikka, Italia, Alankomaat, Espanja ja Yhdistynyt kuningaskunta vetoavat näkemyksensä tueksi toisen tai molempien näiden säännösten sanamuotoon.

56. Ymmärrän sen, että pelkän käyttö- ja tuotto-oikeuden katsominen ”osuudeksi – – yhtiön pääomasta” saattaa vaikuttaa epätavalliselta. Yhtiön pääoman muodostavat tavanomaisesti osakkaat, jotka tuovat yhtiöön omistamiensa osakkeiden arvon. Käyttö- ja tuotto-oikeuden haltija ei kuitenkaan ole tuonut yhtiöön pääomaa.

57. Samaan tapaan näkemys, jonka mukaan yhtiön osakkeisiin kohdistuvan käyttö- ja tuotto-oikeuden haltija saa osinkoa yhtiön

37 – Suullisessa käsittelyssä kantaja itse asiassa vetosi tähän samaan poikkeukseen näkemyksensä tueksi väittäen, että jäsenvaltioiden mahdollisuus korvata pääomaosuutta koskeva edellytys äänioikeuksien hallintaa koskevalla edellytyksellä on osoitus lainsäätäjän tarkoituksesta antaa todellista määräysvaltaa käyttävälle henkilölle edes – kuten kantajan tapauksessa – tilapäisesti mahdollisuus hyötyä direktiivissä säädetystä verovapautuksesta.

”osakkaana”, saattaa vaikuttaa keinotekoiselta. Käyttö- ja tuotto-oikeuden haltija ei ole aidosti yhtiön osakas, vaan sen oikeus osinkoihin on seurausta omistusoikeuden haltijan kanssa tehdystä sopimusjärjestelystä.

58. Kumpikaan edellä mainituista perusteluista ei kuitenkaan saa minua vakuuttuneeksi siitä, että käsitykseni direktiivistä olisi virheellinen. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan yhteisön lainsäädäntöä ei ole tulkittava yksinomaan sen sanamuodon perusteella vaan myös ottaen huomioon sen järjestelmän yleinen rakenne ja tavoitteet, johon säännös kuuluu. [38] Olen edellä selittänyt, millaisia direktiivin rakenne ja tavoitteet nähdäkseni ovat ja miksi sen säännöksiä koskeva tulkintani on yhdenmukainen niiden kanssa. Käsitteet ”osuus – – yhtiön pääomasta” ja emoyhtiö ”tytäryhtiönsä osakkaana” on ymmärrettävä tässä kontekstissa, joka ei – taaskaan – ole ensisijaisesti yhtiöoikeus.

59. Tätä näkemystä tukee direktiivin henkilöllisen soveltamisalan äskettäinen laajentaminen direktiivillä 2003/123. [39] Olen jo mainnut, että direktiivillä 2003/123 alennettiin vähimmäisosuutta, jota emoyhtiöltä edellytetään, jotta se voi hyötyä 4 artiklan 1 kohdasta. Lisäksi siinä laajennetaan direktiivin 90/435 soveltamisalaan kuuluvien yhtiöiden luetteloa siten, että siihen sisältyvät tietyt osuuskunnat, keskinäiset yhtiöt, tietyt muulle kuin pääomalle perustuvat yhtiöt, säästöpankit, rahastot ja yhdistykset, joilla on kaupallista toimintaa. On selvästi ennakoitu, että tällaisen yhtiön osakkaalla voidaan katsoa olevan ”osuus – – [sen] pääomasta” ja saavan osinkoa sen ”osakkaana”, vaikka sillä ei ole osuutta tytäryhtiön pääomasta tavanomaisessa merkityksessä. Direktiivillä 2003/123 myös muutetaan emo- ja tytäryhtiödirektiivin 4 artiklan 1 kohtaa siten, että sitä sovelletaan, jos emoyhtiölle *tai sen kiinteälle toimipaikalle* jaetaan voittoa sillä perusteella, että emoyhtiö on tytäryhtiönsä osakas. Tämäkin viittaa siihen, ettei lainsäätäjä pidä direktiivin tavoitteen vastaisena sitä, että jäsenvaltioiden edellytetään myöntävän edullisen verokohtelun muissa tilanteissa kuin tavanomaisessa emoja tytäryhtiön välisessä suhteessa saatuihin voittoihin.

60. Lopuksi korostan, ettei edellä esitetty arviointi nähdäkseni edellytä yhteisöjen tuomioistuimelta itsenäisen yhteisön käyttö- ja tuotto-oikeuden käsitteen kehittämistä. Direktiivin soveltamisalan määrittämisessä eivät ole tärkeitä ne täsmälliset mekanismit, joita osakas voi käyttää tietyssä oikeusjärjes-

38 – Asia C-292/00, Davidoff, tuomio 9.1.2003 (Kok. 2003, s. I-389, 24 kohta). Asiassa Davidoff annettu tuomio on ääriesimerkki tästä näkökannasta.

39 – Mainittu edellä alaviitteessä 5.

telmässä erilaisten omistussuhteiden luomiseksi. Kuten komissio väittää, ratkaisevaa on pikemminkin se, että kyseessä on osakkuus, joka täyttää direktiivissä asetetut eri edellytykset, ja että osinkoa on maksettu tämän osakkuuden perusteella.

Voidaanko direktiiviä soveltaa käyttö- ja tuotto-oikeuteen?

61. Olen selittänyt, miksi direktiivissä nähdäkseni edellytetään, että jäsenvaltiot myöntävät emoyhtiön tytäryhtiöltä saamille osingoille 4 artiklan 1 kohdassa säädetyn edullisen verokohtelun tilanteessa, jossa tytäryhtiön osakkeiden omistus on eriytetty siten, että osingot saa yksi yhtiö käyttö- ja tuotto-oikeuden perusteella, kun taas osakkeiden omistusoikeus on toisella yhtiöllä. Tämän perusteella ei ole tarpeen vastata ehdottamani uudelleen muotoillun ennakkoratkaisukysymyksen toiseen osaan,[40] eli siihen, voivatko jäsenvaltiot siitä huolimatta direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä ulottaa osinkojen edullisen verokohtelun koskemaan pelkän osakkeisiin kohdistuvan käyttö- ja tuotto-oikeuden haltijaa.

62. Jos yhteisöjen tuomioistuin ei kuitenkaan noudata edellä ehdottamaani lähestymistapaa, sen on vastattava tähän jälkimmäiseen kysymykseen. Siinä tapauksessa kysymykseen olisi mielestäni vastattava myöntävästi. Tämä päätelmä seuraa nähdäkseni kiistatta direktiivin rakenteesta. Kuten edellä on esitetty,[41] 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa määritellään emoyhtiö viittaamalla ainakin yhtiöihin, jotka täyttävät 2 artiklassa säädetyt edellytykset ja joilla on vähintään 25 prosentin osuus, joten on selvää, että jäsenvaltioilla on mahdollisuus laajentaa määritelmää. Nähdäkseni mikään ei estä jäsenvaltioita muotoilemasta tätä määritelmää siten, että siihen sisältyy osakas, jolla on käyttö- ja tuotto-oikeus.

63. Jos yhteisöjen tuomioistuin noudattaa tätä lähestymistapaa, kansallisen tuomioistuimen asia on ratkaista kansallisen oikeuden mukaisesti, määritelläänkö asianomainen käsite tällä tavalla kyseisessä kansallisessa täytäntöönpanolainsäädännössä. Huomautettakoon, että Belgian hallitus kiistää tämän painokkaasti.

40 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 41 kohta.

41 – Ks. edellä tämän ratkaisuehdotuksen 6 kohta.

Ratkaisuehdotus

64. Edellä esitetyn perusteella ehdotan, että Cour d'appel de Liègen esittämään ennakkoratkaisukysymykseen vastataan seuraavasti:

Eri jäsenvaltioissa sijaitseviin emo- ja tytäryhtiöihin sovellettavasta yhteisestä verojärjestelmästä 23.7.1990 annetussa neuvoston direktiivissä 90/435/ETY edellytetään, että jäsenvaltiot myöntävät emoyhtiön tytäryhtiöltä saamille osingoille 4 artiklan 1 kohdassa säädetyn edullisen verokohtelun tilanteessa, jossa tytäryhtiön osakkeiden omistus on eriytetty siten, että osingot saa yksi yhtiö käyttö- ja tuotto-oikeuden perusteella, kun taas osakkeiden omistusoikeus on toisella yhtiöllä.